

Maanparannukseen sopivaa 0-nollakuitua. Tuotteen levityksen yhteydessä tulee huolehtia myös kuidun lahotukseen tarvittavan typen saannista. Siksi tuote levitetään yleensä viherlannoitukselle.

Maanparannukseen ja lannoitukseen on tarjolla lantojen ja biokaasulaitosten lannoitejakeiden lisäksi myös teollisuuden sivutuotteita, kuten ravinnekuitua (edessä), 0-nollakuitua (keskellä) ja puun tuhkia (takana).

KIERRÄTYSLANNOITUKSELLE SÄÄSTÄÄ – kunhan suunnittelee hyvin

Avomaan vihannestuotannossa panostetaan lannoitukseen voimakkaasti. Uudet kierrätyslannoitteet ja maanparannusaineet tuovat uusia haasteita ja mahdollisuuksia lannoitus-suunnitteluun. Kierrätyslannoitteilla voi saada edullisia ravinteita ja maanparannusaineita, mutta ravinnesuhteiden sopivuus kullekin lohkolle kannattaa tarkistaa.

TEKSTI: TUOMAS MATTILA, RITVA MYNTTINEN JA JUKKA RAJALA
KUVAT: JUKKA RAJALA

Avomaan vihannestuotannossa maan viljavuus korostuu, koska tehokas tuotanto vaatii paljon myös ravinnehuoltoa. Tilannetta kuvaa sadon mukana poistuvien ravinteiden määrä, joi-ta voidaan arvioida uudella Lannoita paremmin, LaPaMa -hankkeessa kehitetyllä laskurilla.

Esimerkiksi viisivuotisessa vihanneskierrossa ilman typensitojakasveja tai viherlannoitusta – peruna-peruna-porkkana/sokerijuurikas-ohra – poistuu pelkkään viljanviljelyyn verrattuna tyypeä ja fosforia puolitoistakertaisesti, kaliumia, sivuravinteita ja hivenravinteita vieläkin enemmän. Kaliumia poistuu viiden vuoden aikana lähes tonni hehtaarilta eli kahdeksankertaisesti viljanviljelyyn verrattuna, booria ja kalsiumiakin merkittäviä määriä.

Poistuma korvattava

Vain viljavassa pellossa voidaan viljellä pidemmän aikaa runsaasti

ravinteita vaativia kasveja ilman että ravinnetasot laskevat liikaa. Tämä on huomioitava viljelykieron ja lannoituksen suunnittelussa sekä maan kasvukunnon hoidossa.

Osa ravinteista saadaan lannoituksesta. Suuri osa tulee kuitenkin maaperästä, johon niitä on varastoitunut kationinvaihtopinoille – Ca, K, Mg, Na – eloperäiseen ainekseen – N, S, C – ja maamineraaleihin – Ca:n, Mg:n, K:n ja P:n varastoravinteet. Sitä, miten paljon maaperässä on käytökelpoisia ravinteita kiloja hehtaarilla, voidaan arvioida kertomalla kahdella maan ravinnepitoisuus milligrammoissa litrassa.

Eli esimerkiksi 20 sentin kerros ruokamultaa on hehtaarilla 2 000 kuutiota. Esimerkiksi jos maassa on rikkiä 20 milligrammaa litrassa, vastaa se 40 kiloa rikkiä hehtaarilla.

Jos viljelykieron aikana rikkiä poistuu enemmän, kuten esimerkiksi laskelmassa mainittu 65 kiloa, rikin määrä laskee nopeasti, ellei maaperästä vapaudu mer-

kittäviä määriä poistumaa korvaamaan tai sitä palauteta lannoitteilla.

Ravinnevarastojen ja maan viljavuuden heikentyessä tai kun peltoa kunnostetaan vihannesviljelyyn, on sinne tuotava runsaasti ravinteita esimerkiksi kierrätyslannoitteilla. Niissä hyödynnetään maataloudesta tai elintarvikke-, rehu-, bioenergia- tai metsäteollisuudesta ylijääviä ravinteikkaita sivuvirtoja, kuten lantaa, tuhkaa, puukuitua ja biojätettä.

Ongelmia väkilannoitteista?

Ravinnepoistuman rahallista arvoa voi tarkastella vertaamalla sitä edullisimpien väkilannoitteiden hintoihin. Edullisimmillaan fosforia saa starttifosforista, kaliumia kaliumsuolasta ja tyypeä ureasta. Niiden hintojen mukaan arvioituna ravinnepoistuman arvo viisivuotisessa vihanneskierrossa on noin 300 euroa hehtaarilta vuodessa. Se on noin kolminkertainen viljanviljelyyn verrattuna.

Suurin osa arvosta muodostuu tyypeästä ja kaliumista, mutta myös fosfori, magnesium ja rikki ovat taloudellisesti merkittäviä. Harva kuitenkin lannoittaa yksiravinnelannoitteilla, joten todelliset tilakohtaiset kustannukset ovat käytännössä tätä suurempia.

Jos peltoa lannoitetaan yksipuolisesti pääravinteilla, maaperän ravinnesuhteet vinoutuvat ja kasvit kärsivät sivu- ja hiven-

ravinteiden puutteista. Se, mitä puutteita ilmenee, riippuu pelton lähtötilasta ja siitä, kuinka pitkään voimaperäistä viljelyä on harjoitettu.

Booria on maassa usein vähän ja jos sitä ei lisätä lannoitukseen, ovat puutosoireet yleisiä. Typpi, rikki ja kloridit taas vievät maasta huuhtoutuessaan mukanaan kalsiumia, magnesiumia ja kaliumia. Tämä sekä yksipuolinen lannoitus ylipäättään happamoittavat maata ja lisäävät ylläpito-kalkituksen tarvetta.

Jos happamoitumista sitten korjataan kalsiittikalkilla tai sammutetulla kalkilla, maahan saadaan kyllä runsaasti kalsiumia, mutta samalla voidaan pahentaa magnesiumin puutosta sekä kaliumin huuhtoutumista.

Myös hiili hupenee

Toinen vihannesten avomaatuotannossa yleistynyt ongelma on se, että maan multavuus ja samalla sen kyky varastoida ravinteita laskee. Jos asia ilmaistaan maahan varastoituneen hiilen määrän vähenemisenä, laskee suomalaisten peltojen multavuus keskimäärin kaikilla kiennäismaapelloilla 200–300 kiloa hiiltä hehtaarilta vuodessa.

Saksassa multavuuden on arvioitu pitkäaikaiskokeiden perusteella laskevan avomaatuotannossa jopa noin tuhat kiloa. Vihannesten avomaatuotannossa muokkaus on usein voimakasta ja kasvipeite vähäistä, mikä lisää

	Ravinteiden poistuma vihanneskierrossa kg/ha/5 v	Ravinteiden poistuma viljakierrossa kg/ha/5 v	Ravinteiden arvo €/kg	Edullisin ravinnelähde
Fosfori P	120	72	1,9	Starttifosfori
Kalium K	877	100	0,7	Kaliumsuola
Kalsium Ca	47	6	0,15	Kalsiittikalkki
Magnesium Mg	67	24	0,6	Dolomiittikalkki
Rikki S	65	24	0,3	Ammoniumsulfaatti
Kupari Cu	0,225	0,08	15	Kuparisulfaatti
Sinkki Zn	1,175	0,6	8	Sinkkisulfaatti
Mangaani Mn	1,7	0,2	5	Mangaanisulfaatti
Boori B	0,38	0,08	14	Boorilannoite
Typpi N	697	404	0,8	Urea
€/ha/5 v	1 493	561		
€/ha/v	299	112		

Ravinnepoistuma viisivuotisessa vihanneskierrossa – peruna-perunaporkkana/sokerijuurikas-ohra – ja viljakierrossa – pelkkä ohra – sekä ravinnepoistuman taloudellinen arvo lasketuna edullisimmalla yksiravinneannotteella. Laskemisessa on käytetty Lannoita paremmin (LaPaMa) -hankkeessa kehitettyä laskuria.

Esimerkiksi puun tuhkat sisältävät monipuolisesti ravinteita, joita avomaan tuotannossa poistuu. Toisaalta kaikilla lohkoilla ei tarvita kaikkia ravinteita. Kierätyslannoitteen hyödyt riippuvatkin lohkon ravinteisuudesta, multavuuden nostotarpeesta ja kalkitustarpeesta.

Hyötyjä kannattaa arvioida lohkokohteisesti ja lohkoja ryhmitellen hyvän ja monipuolisen viljavuusanalyysin pohjalta. Mitä ravinteita puuttuu miltäkin lohkolta? Paljonko poistuvista ravinteista tuodaan maaperään nykyisellä lannoituksella? Miten kalkitus vaikuttaa ravinnetasoihin?

Lohkojen tilanteisiin ja kierätyslannoitteiden ominaisuuksiin perehtymisen jälkeen voidaan päätyä esimerkiksi seuraaviin valintoihin: Naudan- ja kananlantaa lohkoille, joista puutuu sekä fosforia että kaliumia. Puukuutuja ja biohiiltä lohkoille, joissa multavuutta pitää nostaa, mutta maassa on jo fosforia. Dolomiittikalkkia magnesiuminpuutukseen. Biotiittia nostamaan maan kaliumarvoja ja kationinvaihtokapasiteettia. Puuntuhkaa korjaamaan hivenravinnepuutteita ja nostamaan pH:ta.

Toisaalta kierrätyslannoitteista voi olla myös haittaa. Niiden myötä maaperään voi tulla runsaasti fosforia. Lisäksi hyvää levityskalustoa on rajallisesti. Kierätyslannoitteetkin pitäisi saada levitettyä tasaisesti ja tiivistymisriskit minimoiden. Jos käytetään tuotteita, jotka vaikuttavat typen käyttökelpoisuuteen, näiden levitys pitäisi ajoittaa viljelykiertoon sopivasti.

Tätäkin asiaa kannattaa katsoa kokonaisuutena, löytää omalle tuotannolle toimivimmat ratkaisut ja hyödyntää kierrätyslannoitteiden mahdollisuudet.

Tuomas Mattila on erikoistutkija Suomen ympäristökeskuksessa ja Lannoita Paremmiin, LaPaMa-hankkeen vetäjä. Ritva Mynttinen on projektityöntekijä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa ja hanketyöntekijä LaPaMa-hankkeessa. Jukka Rajala on erikoissuunnittelija ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa ja hanketyöntekijä LaPaMa-hankkeessa.

Lannoitelaskuri ja lisätietoja aiheesta: <https://luomu.fi/tietopankki/lannoita-paremmiin/>

hajotustoimintaa ja siten hiilivara-
rastokin hupenee nopeammin
kuin viljanviljelyssä.

Hiilivaraston hupeneminen
hyödyttää viljelyä aluksi, sillä
hiilen hajotessa kasvien käyt-
töön vapautuu myös typpeä,
riikkiä ja fosforia.

Jos oletetaan esimerkiksi, että
maaperän eloperäisessä aineessa
olisivat hiilen, typen, rikin ja fos-
forin suhteet 10:1:0,2:0,2 ja hiilen
määrä vähenisi tuhat kiloa hehta-
aarilta, vapautuisi samalla sata
kiloa typpeä, 20 rikkiä ja 20 fos-
foria. Runsasmultaisella pellolla
eloperäisen aineen hajotessa voi-
kin vapautua merkittäviä määriä
ravinteita kasvin käyttöön. Sama-
lla kuitenkin pellon ravinne-
varannot pienenevät.

Multavuus ei ole tärkeää pel-
kästään ravinteiden saannille,
vaan myös vaihtuvien ravinteiden
varastoinnille ja maan koste-
ustasapainolle. Jos multavuus
vähitellen laskee, pellon kyky säi-
lyttää ravinteita kasvien käytös-
sä heikkenee ja kastelutarve li-
sääntyy.

Jotta viljely olisi kestävä maaperän
kannalta, tulisi lannoituksen
olla monipuolista ja ylläpitää
maan pH:ta, multavuutta ja
ravinnevarastoja. Kierrätyslannoit-
teet voivat olla osa tätä rat-
kaisua – ja toisaalta niitä onkin jo
pitkään hyödynnetty avomaan-
tuotannossa.

Kierrätyslannoitteet arvoonsa

Kierrätyslannoitteet ovat arvokkaita viljelylle kahdella tapaa. Niillä voidaan vähentää muuta lannoitusta ja toisaalta monilla kierrätyslannoitteilla voi kalkita, ja niiden sisältämä eloperäi-

nen aines ylläpitää maan multa-
vuutta ja lisää maan biologista
aktiivisuutta.

Moni kierrätyslannoite sisältää
paljon orgaanista typpeä, mutta
kuinka paljon siitä vapautuu
kasvien käyttöön? Tämä riippuu
muun muassa lannoitteen hiili-
typpi-suhteesta: hiiltä kuluu eloperäisen
aineen hajotessa. Mitä
enemmän typpeä on suhteessa
hiileen, sitä suurempi osa siitä
”jää yli” hajotustoiminnalta.

Yksinkertaisimmillaan asiaa
voi tarkastella eloperäisen aineen
typpipitoisuuden avulla. Kun
typpipitoisuus ylittää noin
prosentin, typpeä alkaa vapautua
myös kasvien käyttöön. Kun
typpipitoisuus on kuusi prosenttia,
typpeä vapautuu jo noin 80
prosenttia kokonaistypestä.

Esimerkiksi mädähteissä typpeä
voi olla 11 prosenttia eloperäisestä
kuiva-aineesta, jolloin suurin osa
kokonaistypestä vapautuu nopeasti
kasvien käyttöön. Määrä voi olla
moninkertainen liukoisien typen
määrään verrattuna, joten lannoitusarvo
on korkea.

Suoran, nopean lannoitusvai-
kutuksen lisäksi osa typestä vapautuu
hitaammin, myöhemmin kasvukausina.
Kokonaistypestä vapautuu seuraavina
3–4 vuotena keskimäärin 18 prosenttia,
mutta määrä riippuu eloperäisen
aineen laadusta.

Multavuuden kasvu pientä

Kierrätyslannoitteita ajatellaan
myös maanparannusaineina, joilla
voidaan nostaa maan multavuutta.
Toisaalta suurimman osan lisätystä
eloperäisestä aineesta pieneliöstö
hajottaa maas-

sa ja vain pieni osa jää pidempään
maahan multavuuden lisäykseksi.

Hajoava eloperäinen aines voi
parantaa maan mururakennetta ja
lisätä biologista aktiivisuutta.
Multavuutta nostamaan jää
maanparannusaineesta riippuen
vain 5–40 prosenttia kokonais-
kuiva-aineesta.

Jos lisätty materiaali on kostea ja
helposti hajoavaa, kymmenien
kuutioiden lisäysmäärälläkään ei
saada kuin noin tonni multavuutta
hehtaarille. Verrattuna multavan
pellon ruokamultakerroksen
kokonaisvarastoon, noin 80 tonnia
hehtaarilla multavuutta, muutos on
pieni. Multavuuden runsaampi
lisääminen vaatii joko suuria
levitysmääriä tai melko kuivia ja
heikosti hajoavia maanparannus-
aineita, kuten biohiiliä.

Eloperäisellä lannoituksella
voidaan hidastaa multavuuden
vähenemistä. Useissa eloperäisissä
lannoitteissa on kuitenkin runsaasti
fosforia ja kaliumia suhteessa
kasvien ravinnepoistumaan.

Jos eloperäistä lannoitusta käytetään
vuosittain, maahan voi kertyä
runsaasti fosforia ja kaliumia,
mikä vääristää ravinnesuhteita ja
vaikuttaa kasvien ravinteiden
ottoon. Multavuuden hoitoon
tarvitaan kierrätyslannoitteita,
joissa on niukasti fosforia mutta
runsaasti pysyvää hiiltä.

Oikea lannoite oikealle lohkolle

Kierrätyslannoitteilla on mahdollista säästää merkittävästi lannoituskuluissa, nostaa multavuutta ja joissain tapauksissa kalkitakin.